

Mijn paard is te dik, wat nu?

In Phryso 6 las u over verschillende basisprincipes van paarden voeren. In deze aflevering belicht Specialist Veterinaire Diervoeding Anneke Hallebeek overconditie bij het (Friese) paard. Het lijkt zo gebeurd. Ook al kijk je dagelijks en rijd je frequent, dan nog gebeurt het dat je niet in de gaten hebt dat zijn conditie verandert. 'Opeens' is je paard te dik.

Tekst: Anneke Hallebeek • Foto: Jacob Melissen

Soms zie je het pas als een ander je er op wijst. Bijvoorbeeld de dierenarts die twee keer per jaar je paard controleert en daardoor makkelijker veranderingen ziet. Vervelend wordt het als je paard door klachten als gevolg van zijn overconditie onder behandeling komt van de dierenarts. In feite ben je dan al te laat en zijn de gevolgen vaak levenslang. Bekijk elke 4-6 weken je paard kritisch en beoordeel de conditie volgens een vast systeem. Noteer veranderingen en wijzig het voer en trainingsniveau om de situatie te verbeteren. Voorkomen dat je paard te dik wordt is veel gemakkelijker dan je paard weer af te laten vallen en het is beter voor zijn gezondheid. Risico's van overconditie zijn hoofbevangenheid (vaak in relatie tot insulineresist-

lijks bestaan. De energiebehoefte varieert afhankelijk van grootte, werk en ras. Het rantsoen van het paard van de burens is dus niet per definitie geschikt voor jouw paard. Zelfs twee vergelijkbare paarden met vergelijkbaar werk kunnen verschillen in de hoeveelheid voer die ze nodig hebben om in conditie te blijven. Kortom, het oog van de meester is hier erg belangrijk.

Vetcheck

Neemt het paard langere tijd net iets meer energie op dan hij nodig heeft, dan slaat hij deze energie op als vetreserve. In eerste instantie gebeurt dat in de buik, pas daarna wordt het vetlaagje onder de huid dikker. De locaties waar het vet wordt afgezet zijn echter niet

moet je voelen; spieren zijn hard en vet is zacht. Een uitzondering is het vet in de manenkam, dat is ook hard. De dikte van de manenkam beoordeel je door deze van boven met je hand te omvatten. Hoe breder de manenkam, deze te meer vet er ligt opgeslagen. Voor de overige locaties geldt dat het vet zachter en blubberiger aanvoelt dan spieren. Zeker op de plaats van de ribben is het onderhuidse vetlaagje goed te voelen. In principe liggen de ribben direct onder de huid. Dus alles wat je meer voelt tussen huid en rib is vet. Bij een paard dat in een goede conditie is voel je de ribben direct, zonder te zoeken en te porren. Maar de ribben mogen niet zichtbaar zijn. Op de lendenen en het kruis kun je het verschil voelen tussen vet en spieren. Een gespierd paard kan een rond kruis hebben, maar dit voelt hard aan. Bij te magere paarden zie je aan weerszijden van de staartaanhechting twee holtes. Bij te dikke paarden zijn deze holtes helemaal opgevuld met vet en kunnen ze zelfs uitpuilen.

Alles wat je meer voelt tussen huid en rib is vet

tentie), overbelasting van gewrichten, meer problemen bij luchtwegaandoeningen, minder goed uithoudingsvermogen en mogelijk meer kans op lipomen en eventueel koliek.

Body Condition Score

Doe elke 4-6 weken een conditiescore (zie Body Condition Score-kaart). Het scoren van de conditie is niets anders dan het beoordelen van de vetbedekking. De voedingstoestand of conditie zegt iets over de energievoorziening gedurende een langere periode. Als het goed is neemt het paard met het rantsoen gemiddeld dezelfde hoeveelheid energie op als hij verbruikt in het dage-

altijd dezelfde of gelijk verdeeld. Het is dus belangrijk om het hele paard te beoordelen en daar een totaalplaatje van te vormen. De locaties waar vet vooral wordt afgezet en goed voelbaar is, zijn de nekband (manenkam), langs de schoft, de ribben, lendenen en naast de staartwortel. Omdat de vorm van het paard en de onderlinge verhoudingen tussen hoofd, lijf en benen veranderen naarmate hij dikker wordt, is het goed eerst het paard van een afstandje te bekijken. Een dikker paard heeft ronde vormen, een zware hals, relatief kleiner hoofd, een groot lijf en in verhouding iets kortere benen. Om het echt goed te kunnen beoordelen

Wanneer moet je ingrijpen?

Heeft het paard een body condition score van 0 (zie illustraties) dan is hij prima in conditie en past het rantsoen bij het werk. Let erop dat dit per seizoen kan veranderen als gevolg van andere voedermiddelen (weidegang bijvoorbeeld). Herhaal de conditiescore dus regelmatig. Ligt de score bij de +1 of -1, dan moet er een belletje gaan rinkelen. Het paard is niet helemaal in de goede conditie. Vraag je af wat de redenen zijn, bijvoorbeeld overgang naar de wei of juist naar de stal of minder beweging als gevolg van

een blessure. Probeer de afstemming tussen rantsoen en beweging te verbeteren, zodat de conditiescore de volgende keer beter uitvalt.

Bij een score van -2 of +2 moet je echt ingrijpen. Laat de dierenarts een te mager paard onderzoeken, omdat er vaak een lichamelijke oorzaak is voor vermagering. Bij te dikke paarden is sprake van een verhoogd risico op gezondheidsstoornissen. Een energiearm rantsoen en extra beweging zijn nodig om de situatie te verbeteren. Omdat dit niet van vandaag op morgen gerealiseerd is en het risico

bestaat dat je door een verkeerd vermageringsrantsoen van de regen in de drup belandt, is een plan van aanpak nodig onder begeleiding van een voedingsdeskundige of dierenarts.

Wat moet je doen?

Is je paard werkelijk te dik, dan is het verstandig dit eens met je dierenarts te bespreken en samen een aanvalsplan te maken. Wat je zeker niet moet doen is het paard direct op alleen heel weinig en heel arm hooi zetten. Het gevaar van plotselinge voerveranderingen zit hem niet alleen in het risico

op een verteringsstoornis, maar ook in een stofwisselingsziekte die in veel gevallen fataal afloopt. Door een abrupte negatieve energiebalans krijgt het paard plotseling veel vet in het bloed als gevolg van het vrijmaken van heel veel vetreserves (hyperlipaemie). Dit leidt tot leververvetting. Het paard heeft veel vetzuren in het bloed die de weefsels niet kunnen gebruiken, de lever is beschadigd en het paard voelt zich hondsberoerd. Door deze ellende stopt hij helemaal met eten en belandt hij in een vicieuze cirkel waar hij zelf niet meer uitkomt. Acute intensieve

therapie is noodzakelijk. Het is dus beter om eerst een goed vermageringsrantsoen en een goed voerplan op te stellen en het paard hier geleidelijk aan te laten wennen.

Vermageringsrantsoen

De basis van het vermageringsrantsoen moet uit veel vezels bestaan met weinig energie. Grofstengelig hooi is een goede optie. Het bepalen van de juiste hoeveelheid is lastig. Daarvoor moet je een inschatting maken van het streefgewicht van het paard. Dat bepaalt de energiebehoefte. Het ideale

gewicht is voor een groot deel afhankelijk van de schofthoogte en verder van het ras en de bouw. Een Fries van 1.50 meter is zwaarder dan een Arabier van 1.50 meter. Naast het gewicht bepaalt de hoeveelheid werk de energiebehoefte. Werk stimuleert de energiehuishouding en geeft een hogere basale stofwisseling. Oftewel, door paarden te laten werken verbranden ze meer energie, ook op momenten dat ze op stal staan. Om de vetverbranding echt in gang te zetten is het nodig ruim onder de energiebehoefte te gaan zitten. Als je de energiebehoefte hebt geschat, neem je daar 65-75% van. Dat is de hoeveelheid energie die het paard met zijn voer mag krijgen. Doordat er minder energie binnenkomt dan hij nodig heeft is het onvermijdelijk dat het paard energie uit zijn vetreserves haalt en dus afvalt. Het paard krijgt nu wel weinig energie binnen, maar met een beperkte hoeveelheid hooi komt het andere voedingsstoffen tekort, zoals eiwit, mineralen en vitaminen. Voor een korte periode kan het weinig kwaad, maar vermageren duurt vaak 3-5 maanden en dan leidt het ontbreken van essentiële voedingsstoffen wel tot problemen, zoals verlies van spiermassa en minder weerstand. Het paard lijkt te vermageren, maar ziet er dof uit, verhaart traag en kan eerder ziek worden. Het rantsoen moet zo zijn samengesteld dat het paard naast de beperkte hoeveelheid energie de noodzakelijke voedingsstoffen binnenkrijgt. Daarnaast mag de hoeveelheid vezels, die de darmen aanzetten tot beweging en een gezonde darmflora creëren, niet te laag worden. Al met al is het formuleren van een vermageringsrantsoen een hele puzzel. Om een uitgebalanceerd rantsoen te maken dat is afgestemd op je paard, is een rantsoenberekening onvermijdelijk. Dierenartsen beschikken tegenwoordig over een vermageringsvoer met een uitgebreid voerschema waarmee voor elk paard eenvoudig het juiste rantsoen is samen te stellen. Anders is advies van een voerdeskundige raadzaam.

het normale gedrag van paarden bestaat uit grazen en lopen, kan dit reden zijn voor frustraties en het ontwikkelen van bijvoorbeeld stalondeugden. Ook maagzweren zijn gerelateerd aan langere tijden niet eten. Met alleen een uitgebalanceerd, energiearm rantsoen ben je er nog niet. Er zijn maatregelen nodig om de periode van vermageren niet tot allerlei andere kwalen te laten leiden. De totale hoeveelheid voer dat je paard mag krijgen als hij moet vermageren is erg laag. Een goede verdeling over de dag is belangrijk om verveling tegen te gaan. Door gebruik te maken van voersystemen die de eettijd verlengen heeft het paard minder lange perioden zonder eten. Deze zogenaamde slowfeeders zijn momenteel in ontwikkeling en binnenkort verkrijgbaar. In principe is het een manier van voeren waarbij het paard moeite moet doen zijn hooi te pakken. Dit kan zijn een dubbel hooinet of een draadrooster dat je over een bak met hooi legt. Let bij het maken en bij het gebruik van een eigen slowfeeder-systeem op de veiligheid.

Weidegang

Weidegang past eigenlijk niet in een vermageringsrantsoen. De opname van gras is vaak te veel en moeilijk voorspelbaar. Daardoor is het lastig een goed rantsoen te maken dat echt minder energie bevat. Probeer een te dik paard in ieder geval gedurende het vermageringstraject uit de wei te houden, maar zet het niet alleen. Maak als het kan een paddock, waar een paar paarden samen in kunnen. Als daar een slowfeeder in staat kunnen ze toch langere tijd eten. Na het vermageren kan weidegang weer in het rantsoen worden opgenomen, het liefst beperkt. Ook daar kun je de opname vertragen door gebruik te maken van een graasmasker. Het is zonde van al jullie moeite als je paard na een paar maanden weer veel te dik is. •

Sanéqui Body Condition Score

Hele paard	Nek	Romp	Kruis	Conclusie
				-2 te mager: ingrijpen
streek boven ritsbeek, kruis ingevallen, hupkopp steekt uit	opvallend dunne nek	ribben en wervels zeer goed zichtbaar, sterk opgetrokken buik	kruis heel van warm	
				-1 opletten
hupkopp niet zichtbaar, kruis is hoeskig	nek iets dun	ribben goed zichtbaar	kruis dikvormig	
				0 goed
paard goed in verhouding	duidelijke overgang van hals naar schouder	ribben niet zichtbaar	kruis licht heilend	
				+1 opletten
paard heeft enkele warrenen	dikke nek	ribben niet zichtbaar, diepe romp	kruis rond	
				+2 obesitas: ingrijpen
hoofd relatief klein, kruis licht te hoog, "overbouwd"	hals is zwaar en breed, manerikam gewicht, "bol"	romp is diep en rond	kruis is "hoefvormig"	

Wat te doen bij welke score?

- 2 : laat uw paard onderzoeken door de dierenarts.
- 1 : hou paard in de gaten, conditiescore laag niet verder laten dalen.
- 0 : optimale voedingsaanpak. Ga zo door!
- +1 : geef meer beweging of pas het rantsoen aan!
- +2 : geef voor verbeteringszorg. Ga naar de dierenarts en laat een herstellingsprogramma!

Streefgewicht

De steekmaat (schofthoogte) is het belangrijkste uitgangspunt voor het streefgewicht. Het streefgewicht is de gewicht van een fyngestuit of big zonder grol paard.

Het steekgewicht is het gemiddelde gewicht van het paard dat past bij de gemiddelde body condition score. Bij het samenstellen van een rantsoen ga je altijd uit van het streefgewicht.

Steekmaat (cm)	Gewicht (kg)	Steekmaat (cm)	Gewicht (kg)
100	200	150	475
110	225	155	500
115	250	160	525
120	275	165	550
125	300	170	575
130	325	175	600
135	350	180	625
140	375	185	650
145	425		

Rasvariatie steekmaat en gewicht

Rassen in volgorde van grootte	Steekmaat (cm)	Gewicht (kg)
Mirgawong	74 - 1.10	80 - 200
Shetland	1.00 - 1.10	200 - 225
Wesphong klein	74 - 1.22	200 - 275
Wesphong middel	1.22 - 1.37	275 - 350
Wesphong groot	1.41 - 1.52	400 - 500
New Forest	1.25 - 1.45	300 - 400
Connemara	1.25 - 1.45	300 - 450
Dorset	1.30 - 1.45	300 - 450
Exmoor	1.25 - 1.45	400 - 500
Hallganger	1.20 - 1.55	450 - 600
Podar	1.45 - 1.50	400 - 450
Tran	1.45 - 1.60	500 - 600
Pal	1.50 - 1.63	500 - 700
Chase	1.50 - 1.65	600 - 600
Wethel	1.60 - 1.75	500 - 700
Beghch regpaard	1.55 - 1.70	700 - 1000

Illustratie: Anneke Hallebeek

Doe elke 4-6 weken een conditiescore.

Voerplan

Omdat het paard minder mag eten, heeft hij uren niets te doen. Aangezien

Anneke Hallebeek
 Anneke Hallebeek is dierenarts en Specialist Veterinaire Diervoeding.
www.voedingsadviespaard.nl